

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1938

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Sacha Guitry ως τὸν Gabriel Marcel⁽¹⁾. Ὅλο τὸ βιβλίο εἶναι ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον καί, ἂν ὁ ἀναγνώστης διατυπώσῃ ἴσως ἐπιφυλάξεις ἢ ἀντιρρήσεις γιὰ ὀρισμένα συμπεράσματα ἢ κρίσεις, παρασύρεται ἀπὸ τὴ διαύγεια τῆς σκέψης καὶ τὸ ὕφος τοῦ συγγραφέως. Γνώστης τοῦ θεάτρου, ὁ Bellessort, πού ἀφιέρωσε τὴ ζωὴ του στὰ ταξίδια καὶ στὴ μελέτη, ἡλικιωμένος πιά σήμερον, ξαναζῆ ὁ ἴδιος τὶς παλιές ἐποχές πού ζωντανεύονται μπροστά του ἀπὸ κάποια ἔργα πού ἀγάπησε στὰ νιάτα του. Καὶ ἴσως ἀπ' ὅλο τὸ ἐξαιρετικὸ πρᾶγμα στὸ σύνολο τοῦ βιβλίου, τὸ κεφάλαιο τὸ ἀφιερωμένον στὰ παλιὰ λαϊκά δράματα, πού συγκίνησαν γενεές καὶ συγκινοῦν ἀκόμα καὶ σήμερον τὸ μέγαλο κοινόν, — καὶ γιὰ τὸ κρύψουμε, ἴσως καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, — εἶν' ἐκεῖνο πού δίνει μιὰν εἰκόνα γραφικὴ, ὡραία, κάποιων χρόνων ὅπου ἀξίζε νὰ ζῆ κανεὶς. Τόσο ἡ ζωὴ ἦταν ἀμέριμη καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὶς σύγχρονες ἐφιαλτικὲς εἰκόνας ἐνὸς μέλλοντος σκοτεινοῦ. Πιὸς δὲν ἐκλαπὲ μὲ τὶς περιπέτειες τῆς «Βοημικῆς ζωῆς», τῶν «Δύο Ὀρφανῶν», — ἀριστουργήματος στὸ εἶδος του, — τοῦ «Καμπούρη» τοῦ I'énéal; Θά'ελεγε ψέματα ὅποιος θὰ προσπαθοῦσε νὰ τὸ ἀρνηθῆ.

Ἔτσι τὸ «Plaisir du Théâtre» εἶναι πρᾶγματι μιὰ εὐχαρίστηση καὶ δικαιολογεῖ ἀπόλυτα τὸν τίτλο του. Ὅσοι ἀγαποῦν τὸ θέατρο, ὅσοι συγκινοῦνται ἀπ' αὐτό, ὅσοι βρίσκουν στὰ δραματικά δημιουργήματα τὸ συναίσθημα μιᾶς «φυγῆς» σ' ἄλλους κόσμους, ἄς ἀνοίξουν μ' ἐμπιστοσύνη τὸ βιβλίο τοῦ André Bellessort. Ὁ κόπος τους θὰ βρῆ πλοῦσια τὴν ἀνταμοιβή του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ λογοτεχνία

Ἐνα γράμμα πού πήρα ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ ἀπὸ τὸ σεβαστὸ φίλο τῶν γραμμάτων μας, τὸ γνωστὸν ἑλληνοστὴ τοῦ Μονάχου κ. Ἀλέξανδρο Σταῖνμετς, σὰν ἀπάντηση στὸ ἀρθρον μου «Ἡ Ἑλληνικότης τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» πού δημοσιεύτηκε σ' αὐτὲς τὶς στήλες, καθὼς καὶ μιὰ μελέτη τοῦ Franz Arens μὲ τὸν τίτλο «Τὸ γλωσσικὸ πνεῦμα καὶ ὁ γλωσσικὸς ἀγῶνας στὴ σύγχρονῃ Ἑλλάδα» (Sprachgeist und Sprachkampf in Neu-Hellas: Reisebetrachtung von Franz Arens, Muenchen), μὲ ἀναγκάζουν ν' ἀφιερῶσω τὸ σημερινὸ σημεῖωμα σ' ἕναν πρόσφατο κύκλο γερμανικῶν μελετῶν πού ἔχουν θέμα τους τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ λογοτεχνία.

Σχετικὰ μὲ τὶς ἴσαμε σήμερον ἐργασίες του πάνω στὰ τέτοια θέματα, καὶ γιὰ τὴν ἐν γένει

δράση του, θὰ μᾶς μιλήσῃ πιθανώτατα ὁ ἴδιος ὁ κ. Σταῖνμετς σὲ μιὰ σειρά ἀρθρα του, πού ὑποσχέθηκε νὰ στείλῃ μὲ τὸν καιρὸ στὴ «Νέα Ἔστια».

Ἐγὼ θὰ περιορισθῶ νὰ πῶ, πληροφοριακὰ πάντα, γιὰ τὰ παλιότερα καὶ τὰ τωρινὰ ἀρθρα του γιὰ τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, πού δημοσιεύτηκαν στὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸ τοῦ Μονάχου, στὴ «Neue Litteratur» τῆς Λειψίας, καὶ σὲ ἄλλα περιοδικὰ γερμανικὰ καὶ ἑλληνικὰ. Εἶναι ἐπίσης γνωστὲς οἱ σύντομες μὰ καλοβαλμένες μελέτες του γιὰ τὸν Παλαμᾶ στὰ «Τετράδια τῆς Γερμανικῆς Ἀκαδημίας» (Kostis Palamas von Dr. Alex. Steinmetz in Muenchen-Heft 2 der Mitteilungen der Akademie, Juli 1936), καθὼς καὶ γιὰ ἄλλους λογοτέχνες τῆς περασμένης γενεᾶς, χωρὶς ν' ἀναφέρω τὶς παλαιότερες ἐργασίες του καὶ τοὺς ἀγῶνες του γιὰ τὴν ὑπόθεση τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ τῆς λαϊκῆς παράδοσης.

Ὁ κ. Σταῖνμετς εἶναι γνώστης ἀπ' τοὺς λίγους τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεώτερης ἑλληνικῆς ἱστορίας, καθὼς καὶ τῆς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, καὶ τὸ θεωρεῖ καύχημά του νὰ συνεχίσῃ καὶ στὴν πατρίδα του τὸ ἔργο πού ἀρχισε πάνω στὰ ἑλληνικὰ χῶματα, τὸ ἔργο πού γιὰ τὴν προκοπὴ του ἔχει ξοδέψῃ ἕνα μέγαλο μέρος ἀπ' τὸν πνευματικὸν ἑαυτό του.

Στὸ γράμμα του σχετικὰ μὲ τὴν κριτικὴ μου γιὰ τὸ ἀρθρον του τῆς «Neue Litteratur», πού ἀφοροῦσε τὶς νεώτερες τάσεις στὴ λογοτεχνία μας (ἀνατύπ. φύλλ. Νοεμβρίου 1937), μού κάνει τὴν τιμὴ νὰ συμφωνῆ μαζί μου πάνω σὲ ὅσα ἔγραψα ἐξ ἀφορμῆς τοῦ χαρακτηρισμοῦ του γιὰ τὶς κοσμοπολιτικὲς κατευθύνσεις τῆς σύγχρονης λογοτεχνικῆς παραγωγῆς καὶ γιὰ τὴν «ἑλληνικότητά» τῆς. Μεταφέρω ἐδῶ τὴ σχετικὴ περικοπὴ τῆς ἐπιστολῆς του: «Ich habe Ihre guten Ratschlaege beachtet und in einer neuen Abhandlung die im Herbst ds. Js. erscheinen wird vielmehr die Graezitaet-Ellinikotis — der neugriechischen Litteratur betont.»

Στὸ ἴδιο γράμμα, ἐκτός ἀπ' τὴν παραπάνω πληροφορία γιὰ μιὰ κοινούργια μελέτη πάνω στὸ ἴδιο ζήτημα, ὅπου θὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψη οἱ σχετικὲς παρατηρήσεις μου, μαθαίνω πῶς ἐτοιμάζεται ἀπὸ τὸν ἴδιο ἢ Γερμανικὴ Ἀνθολογία τῶν Νεοελλήνων Πεζογράφων, πού θὰ κυκλοφορήσῃ τὸν ἄλλο χρόνον, ὅπου θὰ ἀντιπροσωπευθοῦν μὲ διηγήματα οἱ ἀξιολογώτεροι ἀπ' τοὺς πεζογράφους τῆς περασμένης καὶ τῆς τωρινῆς γενεᾶς.

Μιὰ ἀκόμα ἀνθολογικὴ ἐργασία ἀπὸ ξένους (ὑπογραμμίζω)—ἔχω ὑπ' ὄψει μου μιὰ ἄλλη σοβαρὴ καὶ ἰσάξια προσπάθεια πού γίνεται στὴ Τουρκία μὲ τὴ φροντίδα τοῦ κ. Ἀβρ. Παπάζογλου — μὲ συγκινεῖ μὰ καὶ μὲ βάζει σὲ σκέψη ἀντικρῦζοντας τὴ δικιά μας ὀλιγορία. Στοχάζομαι, μισὸ καὶ δὲν κάναμε τὴν ἀρχή, μιὰ καὶ δὲ δώσαμε τὸ σύνθημα «ἐκ τῶν ἑσῶ», νὰ μιμηθοῦμε τουλάχιστον, ν' ἀκολουθήσομε. Ἀνθολογικὰ ἔργα πεζογραφίας δὲν ἔχουμε, καὶ ἂν ἔχουμε, δὲν εἶναι νὰ τὰ συζητήσομε. Θέλω νὰ

(1) Νὰ ἕνας δραματικὸς συγγραφεὺς πραγματικὰ ἀξιόλογος, τελείως ἀγνωστὸς στὸν τόπον μας. Πότε τὰ θεάτρα μας θὰ ἀνεβάσουν κανένα ἔργο του; Κάποτε θὰ μᾶς δοθῆ ἢ εὐκαιρία ν' ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸ θέατρο τοῦ Marcel.

πῶ, συλλογή ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα καὶ ἀντιπροσωπευτικώτερα κομμάτια, προλογισμένη καὶ κριτικὴ ἔκδοση, ἀληθινὸ μνημεῖο γραπτῶν νεοελληνικοῦ λόγου.

Μετὰ τὴν εὐκαιρία κάποιων πρόσφατων γεγονότων γύρω ἀπ' τὸ γλωσσικὸ (Πεννηντάχρονα τοῦ Δημοτικισμοῦ, «Γραμματικὴ τῆς Νεοελλ. Γλώσσας» Μανόλη Τριανταφυλλίδη), τὸ θεωρῶ σκόπιμο ν' ἀναφέρω μιὰ σύντομη μὰ πρωτότυπη μελέτη τοῦ κ. Franz Arens γιὰ τὸ «πνεῦμα» τῆς δημοτικῆς γλώσσας καὶ γιὰ τοὺς αγῶνες γύρω ἀπ' αὐτή.

Ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ σημασία τῆς μελέτης βρίσκεται στὸ ἀμεθοδολογικὸ, στὸ ἀντιθεωρητικὸ καὶ σύγχρονα στὸ ἀμεσο καὶ ζωντανὸ ἀντικείμενο τοῦ γλωσσικοῦ μᾶς προβλήματος. Ὁ μελετητὴς δὲν ξεκινᾷ ἀπὸ μιὰ γλωσσολογικὴ ἀρχὴ γιὰ νὰ μείνῃ σ' αὐτή. Δὲ χρησιμοποιεῖ γραμματικὰ κείμενα, κι' ἂν χρησιμοποιῆ, δὲν κλείνεται σ' αὐτὰ, μὰ μὲ βοήθειά τὸν ἴδιο τὸ λαὸ, ποὺ εἶναι ὁ πρῶτος καὶ καλύτερος γλωσσολογικός, τραβάει ὅλοισα γιὰ τὴν πηγὴς τῆς λαλίας. Στὴν Ἀττικὴ, στὸ Μωριά, στὴ Ρούμελη, στὴ Μακεδονία, στὴν Κρήτη καὶ σ' ἄλλα τὰ νησιά, μὲσ' στὸ φυσικὸ κλίμα τῆς, κι' ἀπάνω στὸ γόνιμο παρτέρι τῆς, σπουδάζει τὸν ἀρίστητο καὶ ἀτίμητο πλοῦτο τῆς.

Ἐκεῖ ὑπάνω βγάζει τὸ συμπέρασμα πὼς «ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα εἶναι μιὰ ἀπ' τὴν μουσικώτερες, ἀπ' τὴν πλαστικώτερες καὶ πρῶτος πλούσιες γλῶσσες τοῦ κόσμου». Τὴ γνώμη του τὴ στηρίζει ὁ κ. Ἀρενς σὲ ἄπειρα ζωντανὰ παραδείγματα. Διαπιστώνει ἀκόμα τὸ δρόμο ποὺ διανύσαμε κι' αὐτὸν ποὺ ἔχουμε μπροστὴ μας ὡσπου νὰ φτάσουμε σὲ σίγουρο τέρας (ἀγῶνας ἐναντία στὸ λογικιστικὸ καὶ στὴν ξενογλωσσία, «καθαρισμὸς» τῆς γλώσσας, ἀντίδραση), ἀφιερώνει λίγα λόγια γιὰ τὸ νόημα τοῦ γλωσσικοῦ ἀγῶνα στὰ παλαιότερα χρόνια καὶ τελειώνει μ' ἕνα γενικὸ συμπέρασμα βγαλμένο τούτη τὴ φορὰ ἀπ' τὴ μελέτη τοῦ κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη στὰ «Süddeutschen Monatsheften».

Ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα, γράφει, εἶναι ὁ καθρέφτης τῆς λαϊκῆς ψυχῆς καὶ δράσης. Κι' ἀκόμα ἦταν ἕνας στίβος πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς διαπάλης... «Λυπηρὸ γιατί σπαταλήθηκε τὸ ζωτικὸτητα σὲ ἄγονους κανυγάδες, δύναμη, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ διοχετευτῆ σὲ παραγωγικώτερους τομεῖς».

Ὅμως τέτοιοι ἀγῶνες ἔχουν καὶ τοὺς καρπούς τους, τέτοιους ἀγῶνες μονάχα λαοὶ ποὺ εἶναι θεματοφύλακες ζωντανῶν παραδόσεων, λαοὶ μὲ νιάτα, μὲ ἀκμή, καὶ μὲ μέλλον, μποροῦν νὰ τοὺς ἐπιχειροῦν καὶ νὰ τοὺς τελειώνουν.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΤΟΥΡΚΙΑ

Τὸ Μελοδράμα

Παραμερίζοντας τὴν πρῶτη ἐργασία τῆς μακρόχρονης ἱστορίας τοῦ μελοδράματος, ἄς λάβουμε ὑπ' ὄψη μᾶς τὴν προσπάθειαν ἀναδιοργανώσεώς του, κατὰ τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶ-

να, κι' ἀκόμη τὰ παραδείγματα τῶν ἐργασιῶν γιὰ τὴν ἴδρυσιν μελοδράματος στὴς νέες χώρες. Μᾶς εἶναι δυνατόν νὰ πάρουμε ἕνα πλῆθος μαθήματα καὶ νὰ βγάλουμε ἀφθονὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν ἱστορία αὐτῆ τῆς ὀπερας, κατὰ τὸ διάστημα μιᾶς ἢ καὶ τριῶν τετάρτων ἑκατονταετηρίδας. Εἶναι γνωστὸ, νομίζω, πὼς οἱ ἀνακαινίσεις ποὺ ἔφερε στὸ μελοδράμα ὁ R. Wagner δὲν περιορίσθηκαν μονάχα στὴν οὐσία τοῦ ἔργου, ἀλλὰ ἄλλαξαν ἐντελῶς καὶ τὴ μορφή, τὴ διοργάνωσιν, ἂν θέλετε, τοῦ μελοδράματος γενικά. Οἱ ἀνακαινίσεις αὐτὲς κατορθώθηκαν μὲ μεγάλες δυσκολίες, ἀνοιξαν δρόμο σὲ κούραστικὲς ἐργασίες κι' ἔδωσαν ἀφορμὴ σ' ἕνα πλῆθος μελέτες καὶ φροντίδες, ποὺ διέγραψαν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μελοδράματος διὰ μέσου τῶν τελευταίων χρόνων. Μᾶς εἶναι ἀρχετὸ, γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε τὴν δυσκολίαν μιᾶς τέτοιας ἐργασίας, νὰ θυμηθῶμε μὲ πόσους κόπους ἐγένετο ἡ μόρφωσις καὶ ἡ δημιουργία καλλιτεχνῶν «βαγκνερικῶν». Ὁ R. Wagner, ὅταν βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ δημιουργήσει, νὰ μορφώσει καλλιτέχνες τέτοιους ποὺ νὰ μποροῦν νὰ ζωντανεύουν τὰ ἔργα του, ὅπως τὰ εἶχε συλλάβει ὁ ἴδιος, κατάλαβε πὼς ὁ μόνος ἀνθρώπος ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτύχῃ μιὰ τέτοια ἀποστολή ἦταν ὁ Julius Hey. Ὁ ἀνεκτίμητος αὐτὸς παιδαγωγός, ποὺ ἦταν συνάμα κι' ἕνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους θεαματικὸς τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἀντικαθιστᾷ στὸ Ὁδεῖο τοῦ Μονάχου τὸν H. Schmitt, μορφώνει μιὰν ὀλίγη χρονίαν καλλιτεχνῶν (1866 - 1887), προσθεῖ τὴ μέθοδον καὶ τὴν τακτικὴν τῆς «Alliteration», ὅπως λέγεται, τυπώνει στὰ 1883 τὸ τετράτομο βιβλίον του τῆς φωνητικῆς μουσικῆς, διευθύνει, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἴδιου τοῦ Wagner, τὴν δοκιμὴν τῶν «Nibelungen», μ' ἕνα λόγο γίνεται ὁ ἴδρυτής καὶ ὁ διοργανωτὴς μιᾶς σχολῆς φωνητικῆς μουσικῆς στὴ Γερμανία, πρῶτος ποὺ ἐξασφαλίζει ὡς σήμερον τὴν ὑπεροχὴν τῶν Γερμανῶν στὸ κεφάλαιον αὐτό. Χάρη στὴν φροντίδα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ καλλιτέχνη, ποὺ, ἀγνωστο γὰρ, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ ποὺ διαβάζουμε, τὰ μάτια του ἔδιναν καταπληκτικὰ τὴν ἐντύπωσιν ἑνὸς ταύρου, — καὶ γι' αὐτὸ στὴν οἰκογένειάν του τὸν ἀποκαλοῦσαν «Ὄβνο», — τὸ γερμανικὸ μελοδράμα ἀναδιοργανώθηκε κατάλληλα καὶ ὁ καλλιτεχνικὸς κόσμος τῆς Γερμανίας ἔζησε τὴν δυσκολίαν, τὴν ἀγῶνιν, τὴν προσπάθειαν καὶ τὸ κουτσομπολιὸν μιᾶς «ἀναδιοργανώσεως», ποὺ ἀσφαλῶς εἶναι ἀσύγκριτα δυσκολώτερη ἀπὸ μιὰ «ἴδρυσιν».

Τὴν ἴδιαν καὶ μεγαλύτερη ἀκόμα δυσκολίαν μιᾶς ἀναδιοργανώσεως, ποὺ μποροῦν νὰ μᾶς φωτίσουν σὲ συμπεράσματα γιὰ τὴν δικὴν μᾶς ἐργασίαν μελοδράματος, μποροῦμε ν' ἀντιγράψουμε στὸ πολὺν νεὸ ἀκόμα μελοδράμα μιᾶς ἄλλης χώρας, στὴν ἱστορίαν τῆς Βουλγαρικῆς ὀπερας. Ἐχοντας ὑπ' ὄψιν μου ὅλα τὰ σχετικὰ στοιχεῖα, μπορῶ νὰ μιλήσω πρὸς ὑπεύθυνα καὶ περιεκτικὰ γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Μόλις ὁ βουλγαρικὸς λαὸς ἀνέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν του, οἱ διανοούμενοι καὶ οἱ καλλιτέχνες τῆς χώρας φρόντισαν καὶ γιὰ